

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Rahvusliku käsitöö osakond

Pärandtehnoloogia: rahvusliku tekstiili õppekava

Karmen Kroonmäe

**DRELLKIRJAS KOOTUD JÜRI KIHELKONNA JA KIHNU
RAHVARÕIVASTEST INSPIREERITUD RÕIVAKOLLEKTSIOON**

Lõputöö

Juhendaja: Astri Kaljus, MA

Kaitsmisele lubatud.....

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2020

SISSEJUHATUS	3
1. INSPIRATSIOONIALLIKAD KOLLEKTSIOONI LOOMISEKS	5
1.1. Kaheksakand mustriskeem.....	5
1.2. Rombitaoline mustriskeem.....	7
1.3. Sinivalge geomeetriline mustriskeem	8
2. KANGASTELJED.....	10
2.1. Minu telgede saamise lugu.....	12
3. KOLLEKTSIOON	14
3.1. Eesmärk, sihtgrupp ja kontseptsioon.....	14
3.2. Kangamustrite ja kollektsiooni kavandamine	16
3.3. Pikk prusslapp	18
3.4. Lühike prusslapp	20
3.5. Vestkleit	21
3.6. Hooldus	23
3.7. Hinna- ja ajakalkulatsioon.....	23
3.8. Kollektsiooni loomeprotsessi analüüs.....	25
KOKKUVÕTE.....	27
KASUTATUD ALLIKAD.....	28
SUMMARY	29
LISAD	30
LISA 1 Mustrikavandid	30
LISA 2 Arvutiprogrammiga WeavePoint 8 koostatud mustrite rakendused.....	33
LISA 3 Tööproovid.....	36
LISA 4 Fotod	44
LISA 5 Fotod kollektsioonist.....	47

SISSEJUHATUS

Minu loov-praktiline lõputöö on välja kasvanud seminaritööst „Drelltehnika – kootud esemed Eesti Rahva Muuseumi kogus“. Seminaritöös uurisin Eesti Rahva Muuseumi (edaspidi ERM) tekstiilikogus olevaid drelltehnikas kootuid rahvarõivaesemeid. Põhirõhk oli suunatud rõivakangaste omaduste uurimisele (kangatihedus, -rakendus, materjal) kangakuduja seisukohast. Valimi moodustas 20 eset Jüri kihelkonnast: 5 meeste vesti, 6 liistikut, 5 naiste kampsunit, 1 kaapotkleit, 1 pikk-kuub ja 2 Kihnu seelikut. Rahvarõivastena olid need esemed väga lühikest aega kasutusel. Jüri kihelkonna rahvarõivaid kanti 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi algul ning Kihnu drellkoos seelikuid 18. sajandi lõpul. Samuti andsin seminaritöös ülevaate drelltehnika kudumistehnoloogiast, ajaloolise ülevaate drelltehnika levikust Eestis ning ERM-is leiduvatest drelltehnikas kootud esemete kirjelduse. Esemeid vaadeldes tuvastasin kolm erinevat kangamustrit, millest olid rahvarõivad õmmeldud. Kõik vaadeldud esemed olid kootud poolvillased, lõimematerjal peenike ühekordne linane ja koematerjal ühekordne villane lõng. Kangad olid kootud sarnase käekirjaga, s.t ühe lõimetihedusega väga tihedalt ja ühtlaselt.

Käesolevas töös keskendun seminaritöös vaadeldud esemete kangamustritele. Kuidas näevad välja kangakiri ja siduseskeem? Mitu erinevat mustrit esines? Kuidas tekib algkangast drellkangas? Kas ja kuidas muutub siduseskeem, kui kasutada pikksilmniitega meetodit või arvutikangastelgedele kohandatud mustrit?

Töö teoreetilise osa eesmärgiks on töötada välja kangamustrite kirjeldus koos kudumisskeemidega. Selleks vaatlen esimeses peatükis kollektsiooni inspiratsiooniallikaid – drelltehnikas Jüri kihelkonna rahvarõivaste ja Kihnu seelikute kangaid.

Teises peatükis annan ülevaate töövahenditest – arvatavatest Eestis kasutatud žakaar- ja damasttelgedest, mida drelltehnika kudumisel ajalooliselt kasutati. Samuti kirjeldan käesoleva kollektsiooni loomisel kasutatud arvutitelgi ning analüüsin nende omadusi drellkangaste kudumisel.

Allikatena kasutan ERM-i kogudes hoitavaid drelltehnikas Jüri kihelkonna rahvarõivaid ja Kihnu seelikuid. Samuti töötan läbi kangakudumist käsitlevat kirjandust, et leida infot žakaar- ja damasttelgede kasutamise kohta Eestis. Neid on kirjeldanud Mare Kelpman raamatus „Kangatehnikad“. Rohkema info saamiseks toetun Liidia Mälkso 1947. aasta „Kangakudumise käsiraamatule“ ja 1976. aastal ilmunud Helen Kuma teosele „Eesti rahvavaibad“. 2014. aastal Eva-Liisa Kriisi koostatud kogumik „Läbi lõimede: rahvuslikud kangakirjad“ annab pisikesi, kuid olulisi infokilde nende kangastelgede kasutamisest Eestis.

Lõputöö praktilise osa eesmärgiks (peatükk 3) on kududa kangad meeste vestide ehk prusslappide ja naiste vestkleidi jaoks tänapäeva inimesele. Kasutan muuseumis vaadeldud esemete kangamustreid ja kangad koon arvutiga juhitud kangastelgedel. Kavandan mustrid arvutiprogrammis WeavePoint 8 (edaspidi WP) ja koon esmalt läbi tööproovidena (vt lisa 3). Kasutan erinevaid villaseid lõngu ja soatihedusi, et jõuda parima soovitud tulemuseni. Kollektiooni kuuluvad esemed koon kõik erinevate mustritega ning kasutan erinevaid villaseid lõngu, et kootud kangad tuleksid erineva struktuuri ja paksusega. Eesmärgile jõudmiseks kasutan õmbleja abi, kes konstrueerib lõiked minu kavandite järgi. Rõivakollektiooni valmistamist selgitavas osas annan ülevaate esemete kavandamise ja teostamise protsessist. Selgitan kollektiooni ideed, tegumoodi ja materjali valikut, kanga valmimise protsessi ning koostööd õmblejaga. Samuti on välja toodud järeldused kollektiooni valmimise protsessist ning omahinna ja ajakulu kalkulatsioon.

Kokkuvõttes annan ülevaate töö olulisematest tulemustest.

Lisadesse on koondatud kollektiooni loomiseks kasutatud mustrikavandid ja kangarakendused ning fotod tööproovidest ja valmis esemetest. Teiste autorite fotode, tabelite, jooniste puhul on lisatud allikaviide, minu koostatud tabelite, fotode ja jooniste puhul viidet lisatud ei ole

1. INSPIRATSIOONIALLIKAD KOLLEKTSIOONI LOOMISEKS

Kõik ERM-is vaadeldud Jüri kihelkonna rõivakangad on kootud atlasspindses drelltehnikas. Kihnu seelikud on kootud 5-niilises ja teised esemed 4-niilises atlasspindses drellkoos. Kahekümne eseme vaatlusel tuvastasin kolm erinevat kangamustrit väikeste erisustega: kaheksakand, mida kutsuti rahvapäraselt „ristnurka- trell“ ja „vaarmarja- trell“, rombitaoline ning sinivalge geomeetriline ruudumuster. (Kroonmäe 2020, lk 33)

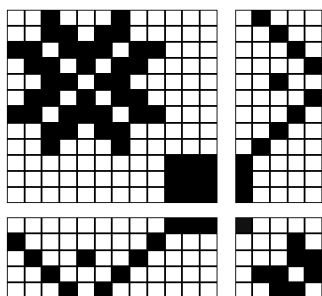
Kanga mustri skeemi märkimine koosneb kolmest etapist: algkiri, atlasskoos drellkiri rõivakangaste pikksilmniisi kasutades ning arvutikangastelgedele kohandatud mustri skeem. See annab hea võrdluse, kas pikksilmniite meetodit kasutades muutub kudumine lihtsamaks ehk on kasutusel vähem niiepuid ja tallalaudu. Samuti toon välja 3 põhilist mustrit, mis on kasutusel Jüri kihelkonna ja Kihnu drellkoos rahvarõivakangaste kudumisel. Kirjelduse juures märgin, milline muuseumiese on selle mustri ga kootud.

1.1. Kaheksakand mustri skeem

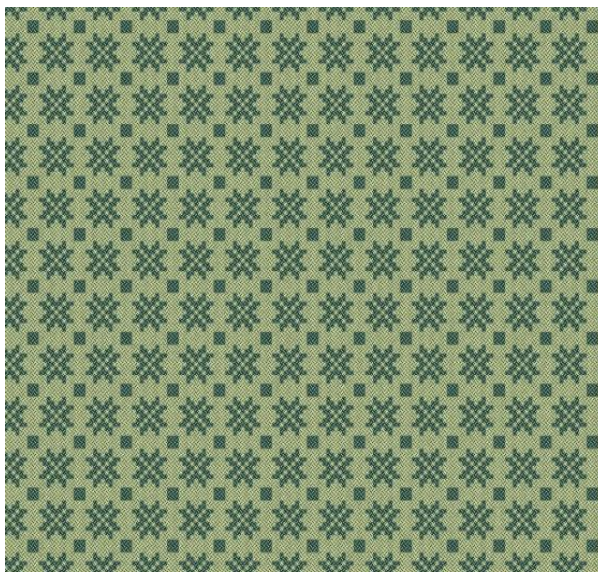
Eesti Rahva Muuseumi esemetel olev muster:

- vestid: ERM 12783, A 509:2296, A 1020:201, ERM 11825, ERM 11833, A 509:2280
- kampsunid: ERM 2989, ERM 11770, ERM 11883, A 509:2274, A 1020:202

Tehnika: 4- nieline atlasspindne drell

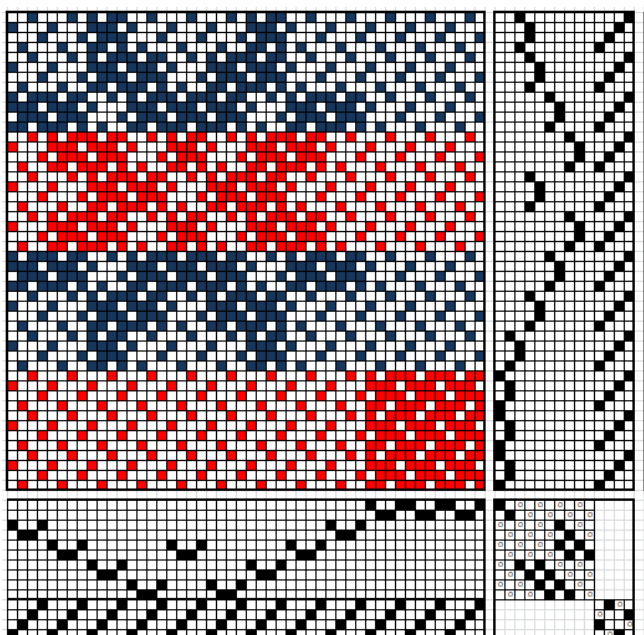

Joonis 1. Kaheksakanna mustri kanga algkirja rakendus

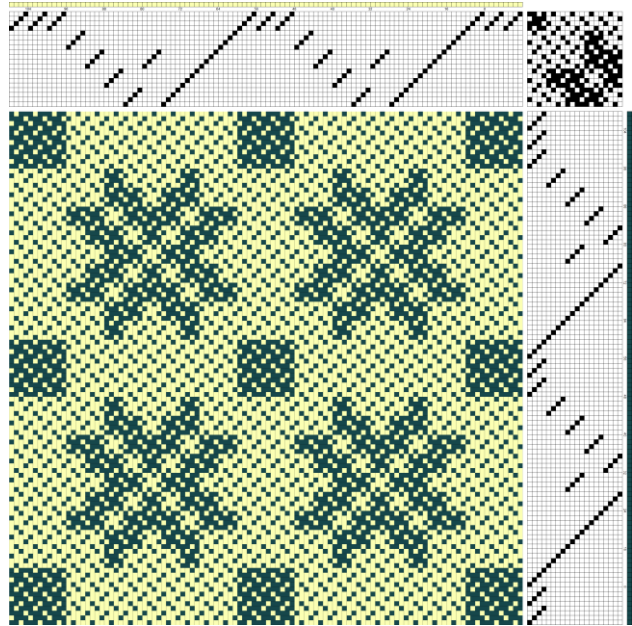
Joonis 2. Arvutiprogrammis WeavePoint 8 koostatud kaheksakanna kangakirja muster

Kudumise kirjeldus: lõim rakendada läbi kahe niiesilma. Tallamisel vajutada kaks tallalauda korraga alla (vt joonis 3). Skeemil on toodud kangakirja üks mustrikord.

Joonis 3. Kaheksakanna mustri (ERM A 1020:201) kangarakendus kasutades pikksilmniisi

Kasutades kudumisel arvuti teel juhitavaid kangastelgi, kus on vaja 20 niiepuud ja 2 tallalauda.

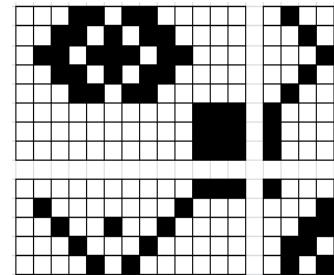

Joonis 4. Arvutiprogrammiga WeavePoint 8 koostatud kaheksakanna drellkanga mustri kangarakendus

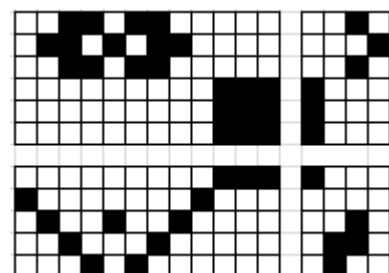
1.2. Rombitaoline mustriskeem

Eesti Rahva Muuseumi esemetel olev muster:

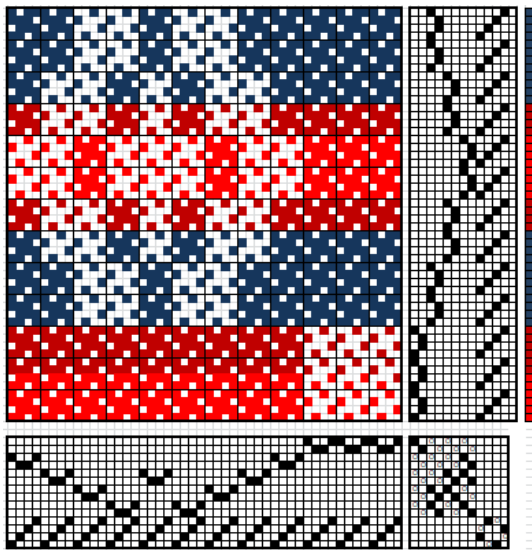
- vestid: ERM 2988, A 1020:199, ERM 11865 (vt joonis 7)
- vestid, mille tallamine muutub, kuid niietus ja sidus on sama: ERM 11757 ja A 509:2281
- pikk kuue A 1020:113 detail, mille tallamine muutub, kuid niietus ja sidus on sama
- kaapotkleit ERM 379 (vt joonis 6.)

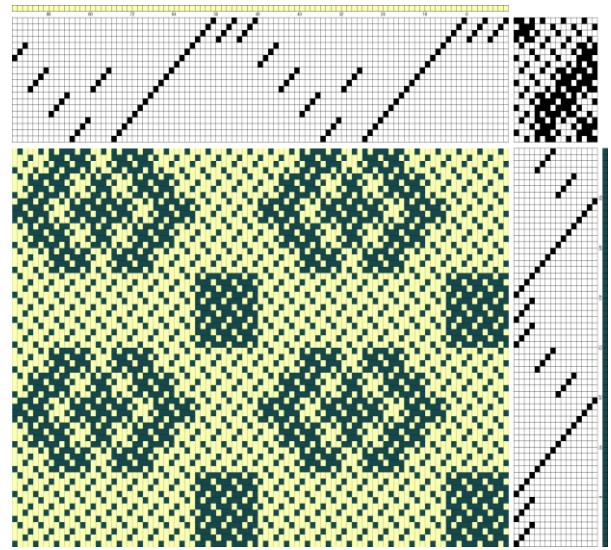
Joonis 5. Rombitaolise vesti-kanga ja pikk-kuue mustri kanga algkirja rakendus

Joonis 6. Kaapotkleidi mustri kanga algkirja rakendus

Joonis 7. Rombitaolise (ERM 2988) mustri kangarakendus kasutades pikksilmniisi

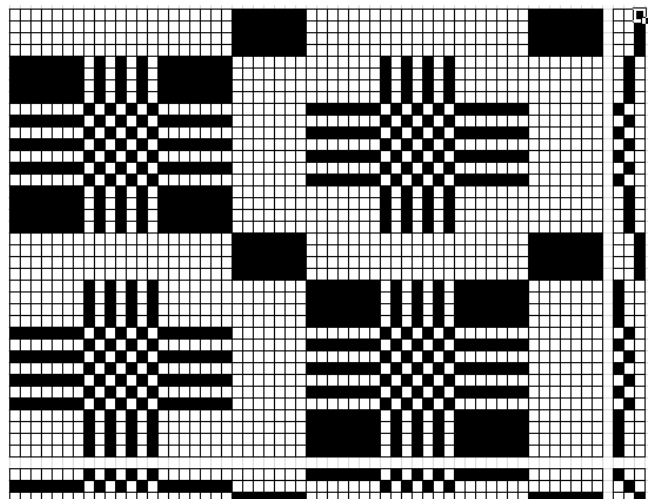
Joonis 8. Arvutiprogrammiga WeavePoint 8 koostatud rombitaolise drellkanga mustri kangarakendus

1.3. Sinivalge geomeetriline mustriskeem

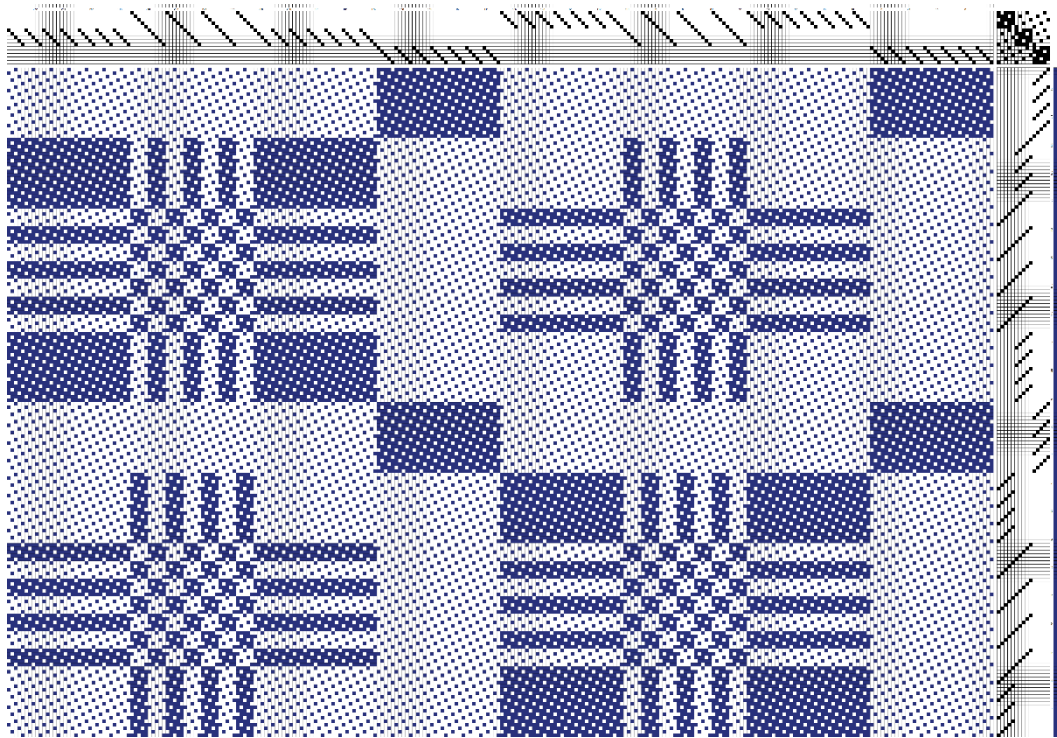
Eesti Rahva Muuseumi esemetel olev muster:

- Kihnu seelikud: A 175:41,
A 316:54

Tehnika: 5-nieline atlasspindne drelltehnika.

Joonis 9. Kanga algkirja rakendus

Joonis 10. Arvutiprogrammiga WeavePoint 8 koostatud sinivalge geomeetrilise drellkanga mustri kangarakendus

2. KANGASTELJED

Žakaarkangasteljed said nimetuse nende leiutaja Joseph-Marie Jacquard'i järgi. Jacquard tutvustas enda konstrueeritud kudumismasinat 1805. aastal Pariisis. Vippide, vaheldajate ja siduse asemel on nendel telgedel paberlindisüsteem. Iga paberis olev auk võimaldab ühe lõimelõnga tõusu kirjakorras. Sellistel telgedel on võimalik kududa suure kirjakorra ja keeruka mustriga kangaid. Algselt olid žakaarteljed käsiteljed, tänapäeval on need mehaanilised või ühendatud arvutiprogrammiga. (Kelpmann 2000, lk 8)

Žakaarseadmete kasutamise kohta on Eestis enne nõukogude aega vähe andmeid. 1893. aastal Louise Rebenitzi asutatud koolis õpetati žakaartelgedel kudumist. Läänemaal Hanila vallas Mõisakülas tegutses 19.–20. sajandi vahetusel manufaktuur, kus kooti žakaarmasinatele linaseid kangaid ja villaseid tekke. (Kriis 2014, lk 37) Õppimisvahenditeks olid kuued soome teljed, ühed žakaarteljed ja ühed lihtteljed. 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi algul olid peaaegu igas talupidamises lihtteljed. Hakkasid levima soome ja üksikud žakaarteljed. 1930-ndatel aastatel omasid soome telgi elukutselised kangrud, koolid, kus kangakudumist õpetati ja ka paljud talud. Soome telgi laenutati ja tasu tarvitamise eest ei võetud. Traditsiooniliselt kooti igas talus kangast ise, kuid lasti mõnikord, nt ajapuudusel, kududa ka teistel, vaesematel või maata inimestel. Parimaid kangaid lasti kududa õppinud kuduajatel, kes käisid ka talus kohapeal kudumas. Kui talurahvas kudus kangast põhiliselt talvel, siis elukutselised kuduajad kudusid aasta läbi. Vabrikuriie tuli kasutusele 19. sajandi II poolel. (Kroonmäe 2020, lk 11) Pärnu fotograaf W. Puust on jäädvustanud paar fotot žakaartelgedest, mis pärinevad ajast enne 1940-ndat aastat. Arvatavasti on tegu Sindi Kalevivabriku telgedega (vt foto 1 ja 2).

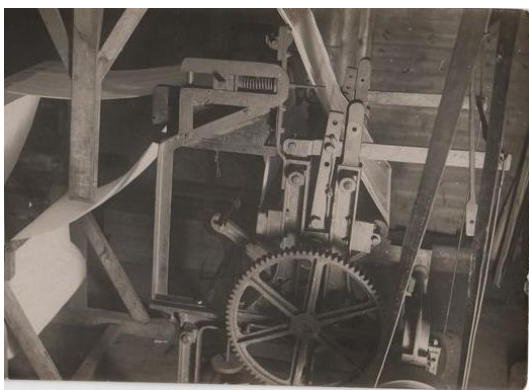

Foto 1. Kangasteljed. Autor W. Puust. (Allikas: <https://www.osta.ee/eestikangasteljed-foto-w-puust-enne-1940-129657419.html>)

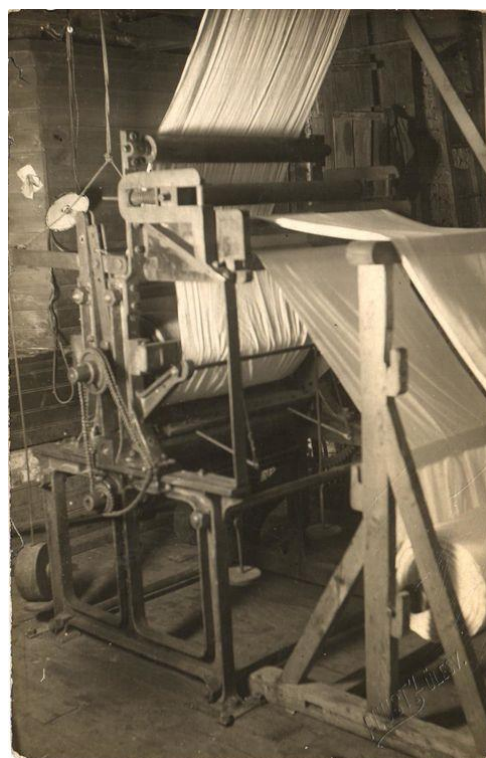

Foto 2. Kangasteljed. Autor W. Puust. (Allikas: <https://www.osta.ee/postkaart-tehase-sise-vaatega-sindi-foto-w-puust-parnu-77085180.html>)

Kui Louise Rebenitzi „Naesterahwa käsitöö ja kudmise koolis“ Tallinnas õppis eesti talunaisi üsna vähe, siis Reet Kurriku „Kunstkudumise koolis“ Enge mõisas Suure-Jaanis sai osaleda ka kohalik maarahvas. (Kuma 1976, lk 9)

Damast on atlasspindne pildiline drell, mis on nime saanud Damaskuse linna järgi, kus 15.–16. sajandil seda kangast kooti (Mälksoo 1947, lk 109). Damastteljed on kahekordse niiesüsteemiga kangasteljed. Damasttelgi on mitmesuguseid. Vedusüsteemiga telgi nimetatakse vedukangastelgedeks ja vedunööriüsteemiga telgi harneskkangastelgedeks.

Vedukangasteljed koosnevad harilikest kirikangastelgedest ja nende peal asetsevast raamist, mille küljes on kirjaniied. Kirjaniisi saab tõsta motiivide kaupa.

Harnesktelgedel on kirjaniied ühendatud nööriidega ja see süsteem võimaldab tõsta iga kirjaniit läbivat lõimelõnga teistest niitest sõltumata. Lõimelõngad niietatakse läbi esimeste niite järgides kirjarakendust ning seejärel teistkordselt läbi teiste niite järgides taustarakendust. Damastteljed võimaldavad kududa suurema ja keerukama motiivistikuga

kangaid kui kirikangasteljed. Tänapäeval kootakse nn damasti tüüpi kangaid ka žakaartelgedel. (Kelpmann 2000, lk 7-8)

On teada, et Eestis ehitati kangastelgedele peale n.ö vöökudumise seadmeid, millega kirivöösid ja vöökirjasid vähema vaevaga kududa (Kriis 2014, lk 37).

2.1. Minu telgede saamise lugu

2017. aasta suvel taotlesin Eesti Töötukassalt Ettevõtluse alustamise toetust arvutiga juhitud kangastelgede soetamiseks. 2018. aasta kevadel saabusid Californiast AVL firmast tehnilised Dobby-tüüpi kangasteljed (vt foto 3). Minu kangasteljed olid valmistatud 1990. aastal, kudumislaiusega 48 tolli ehk 120 cm ja 24 niiepuuga. Teljed olid algselt nn lintsüsteemiga, hiljem asendati see elektroonilise Compu-Dobby II süsteemiga. Kangasteljed on ühendatud arvuti ja elektriga.

Minule teadaolevalt on Eestis AVL firma kangasteljed Eva-Liis Kriisil. Soome firma Toika OY kangasteljed on TÜ Viljandi kultuuriakadeemias ja Tartu Kõrgemas Kunstikoolis Pallas. Enne soetamist uurisin nende kahe firma pakutavate kangastelgede erinevusi.

Minu AVL kangastelgede erinevused võrreldes kiritelgedega:

- Kangas liigub kudumisel ise edasi kangapoomile kindla sammuga. Soalaad on ühendatud hammasratastega, mille kudumistihedust saab ise määrata.
- Rindpuu on kaetud liivapaberiga, mis hoiab kootud kangast kindlalt paigal. See on väga mugav, kui on soov vahepeal kangas maha võtta ja ei pea uuesti lõime ette siduma.
- Lõimepoomil puudub hammasratas. Selle asemel on raskust hoidev hoob, millega saab raskuse hulka ise reguleerida.
- Lõimepoom on sektsioonideks jagatud kinniste metallkonksude abil. See hoiab lõime kindlas vahes ja ei pea lisama lippe.

Foto 3. Autori AVL kangasteljed

- Telgede küljes on mugav kangareha, mille piivahe on 1 cm.
- Telgedel on lendava süstiku boks, mis nööri abil tõmmates lennutab süstiku läbi kangavaheliku.
- Tallalaudu on kaks. Ühega tekib vajalik mustiririda, teine avab vaheliku.
- Kangasteljed on ühendatud arvuti ja elektriga.

3. KOLLEKTSIOON

Loodud kollektsioon on inspireeritud 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi algul Jüris ja 18. sajandil Kihnus kantud drelltehnikas kootud rahvarõivastest. Kollektsoon koosneb kahest eri pikkusega meeste vestist ja ühest naiste vestkleidist. Esemed sobivad igapäevaseks kandmiseks tänapäeva kiires elutempos. Rõhk on pandud universaalsele kasutamisele. Esemeid sobib kanda nii pidulikel vastuvõttudel ja üritustel kui ka argipäeval, et tunda end lihtsalt kauni ja erilisena. Voodri lisamine muudab rõiva kandmise mugavamaks ning sobib ka neile, kellele tundub villane kangas kare.

3.1. Eesmärk, sihtgrupp ja kontseptsioon

Loodava rõivakollektsiooni eesmärk oli kasutada Jüri kihelkonna ja Kihnu seelikute drellkoos kootud kangaste mustreid. Kangaste kudumisel soovisin kasutada peenemaid villaseid lõngu, et tekiks peenekirjaline unikaalne kangastruktuur. Kihnu seeliku suurekirjalise geomeetrilise mustri kohandasin vestikangaks, pannes rõhku esteetilisele välisilmele. Kollektsooni kuuluvaid esemeid rikastab rahvarõivaste iseloomulike etnograafiliste elementide, püstkrae, voltide ja lappide kasutamine.

Kollektsiooni teine oluline eesmärk oli multifunktsionaalsus. Soovisin luua esemeid, millel on erinevad kandmisvõimalused. Elame nn tarbimisühiskonnas, kus asju on palju ja tootmine on ületanud tarbimise. Soovin oma kollektsiooniga propageerida säästlikku tarbimist, lähtudes mottost – vähem on rohkem. Minu kollektsioonis saab ühte eset kanda mitmel erineval moel.

Kõik muuseumis vaadeldud etnograafilised esemed olid kootud poolvillastena (linane lõim, villane kude). Minu eesmärgiks oli kududa läbivillased rõivakangad lõikeliste esemete õmblemiseks. Erinevalt vanutades saab kanga pinda muuta paksemaks ning kangas muutub seeläbi tihedamaks. Kuna villase lõnga kiud haakuvad omavahel, on kanga õmblemine oluliselt lihtsam, sest riie ei hakka hargnema. Hindan kõrgelt villase lõnga väärtust ja soovin anda panuse Eestis kasvatavate lammaste villa kasutamisele toodete valmistamisel. Olles tegelenud kangakudumisega üle 7 aasta, on minu meelismaterjaliks kujunenud just villane lõng. Olen Viljandi kultuuriakadeemia õpingute ajal kokku puutunud Eestis kasvavate lammaste villa tootmisega poolkammlõngaks. Kohalikust toorainest kedratud poolkammlõng on minu jaoks unikaalne, eriline, kordumatu ja hinnaline. Liidia Mälksoo kangakudumise käsiraamatus on kirjas, et enim kasutatav materjal rõivakanga kudumisel on villane lõng. Villaste kangaste ilu ja vastupidavus oleneb heast ja puhtast villast. (Mälksoo 1947, lk 210) Soovisin leida sobivat lõimematerjali tänapäeval kaubanduses pakutavatest materjalidest, mis ei katke ja on vastupidav. Katsetasin erineva jämeduse lõngu, et näha kuidas muutub kangakiri, kanga paksus ja kuidas toetab materjal eseme visuaalset väljanägemist.

Prusslapid on loodud teadlikule, julgele ja enesekindlale mehele. Vesti kandmise traditsioon on väga vana. Selle kandja julgeb eristuda, sest vest on pilkupüüdev riideese. Veste saab kanda erinevatel üritustel, milleks võivad olla laulu- ja tantsupeod, suvised muusika- ja kultuuriüritused ning muud pidulikud sündmused. Enamasti kannavad vesti mehed, kes on tegelenud rahvatantsuga, laulmisega või muu pärimusliku huviringiga. Viies läbi lühiküsitlusi kollektiooni autori enda lähikondsete ja kogukondlike sidusgruppide seas, selgus, et rahvakultuuri hindavate võimalike kandjate vanus algab 25. eluaastaga.

Naiste vestist loodud vestkleit on mõeldud, kaasaegsele naisele, kes hindab riietuse juures nii lihtsust ja mugavust kui ka visuaalselt kaunist välisilmet. Eseme kandmisel on palju erinevaid võimalusi: vestina, kleidina, nii kihilise riietusena kui ka iseseisva riideesemena.

Loodud esemete disain on rahulik ja minimalistlik, mis laseb esile tulla kangastelgedel kootud kangamustril, struktuuril ja värvil.

3.2. Kangamustrite ja kollektsiooni kavandamine

Kõik kudumiseks vajalikud mustrid on kavandatud WeavePoint 8 programmis, mis on mugav vahend kangarakenduste loomiseks, muutmiseks ja kontrollimiseks. Programmis saab üsna lihtsalt muuta lõime- ja koelõngade värvi ning mustripaigutust. Võimalusi kangamustrite loomiseks on väga palju. Ainuke piirang mustri loomiseks selle programmiga on kangastelgedel olev niiepuude arv.

Esemete kudumiseks tegin mitu erinevat mustrikavandit (vt lisa 1). Lühikese prusslapi ja vestkleidi saab kududa ühise niidetusega ja nende mustrid on peatükkides 1.1. ja 1.2.

Tööproovide kudumisel kasutan erinevaid soatihedusi, et saavutada kangamustri optimaalne proportsioon ning materjalide omavaheline parim sobivus. Kõigi tööproovide kudumisel kasutan samu materjale, millest koon valmis eseme kanga (vt lisa 3). Peale kudumist pesen tööproovi käsitsi kergelt läbi Orto villašampooniga. Soovin tööproovi mitte vanutada, sest seda saab vajadusel ja soovi korral teha täpselt nii palju, kui vaja. Tööproovid nr 1–4 on pika prusslapi, nr 5–7 on lühikese prusslapi ja 8–9 on vestkleidi kanga kudumiseks. Tööproovid nr 5–9 on kootud 4-nieline atlasspindses drellkoos.

Tööproov nr 1. Kasutan suga nr 40, kus soastan läbi iga piivahe 2 lõimelõnga (suga 40/2 ehk 80). Muster on 5-nieline atlasspindne drellkiri (vt lisa 2), milles on kootud ka ERM-is säilinud Kihnu seelikud. Keskmise suure mustri laius peale pesemist on 11,5 cm. Kangas osutus pehmeks ja mustri motiivid liiga suureks, mistõttu see minu vestikanga kudumiseks ei sobinud.

Tööproov nr 2. Kasutan suga nr 50, kus soastan läbi iga piivahe 2 lõimelõnga (suga 50/2 ehk 100). Mustrikoeks on 5-nieline atlasspindne drellkiri (vt lisa 2), milles on kootud ERM-is säilinud Kihnu seelikud. Keskmise suure mustri laius peale pesemist jäi 9,5 cm. Kangas tuli tihedam, kuid mustrimotiivid osutusid vestikanga jaoks taas liiga suureks.

Tööproov nr 3. Kasutan suga nr. 50, kus soastan läbi iga piivahe 2 lõimelõnga (suga 50/2 ehk 100). Mustri muudan 4-nieline atlasspindseks drellkirjaks (vt lisa 2). Keskmise suure mustri laius tuli 7,5 cm. Kanga tihedus ja paksus osutus sobivaks, kuid lõimelõngu jäi liiga palju näha ning see hägustab mustrit. Motiivide proportsioon on paigas.

Tööproov nr 4. Kasutan suga nr 60, kus soastan läbi iga soapii vahe 2 lõimelõnga (60/2 ehk 120). Mustri kudumisel kasutan 4-nielist atlasspindset (vt lisa 2) ja 4-nielist toimnepindset (vt lisa 2) drellkirja. Keskmise suure mustri laius tuli 6,5 cm. Kangas on tihe ja mustrimotiivid on omavahel proportsioonis.

Tööproov nr 5. Kasutan rombitaolise mustri (vt lisa 2) kudumisel suga nr 55, kus soastan läbi soapii 2 lõimelõnga korraga (suga 55/2 ehk 110). Koematerjaliks on Vilma villkojas kedratud jämedusega 8/1 poolkammlõng, mis on värvitud indigoga siniseks. Kootud tööproovi kangas on parajalt tihe ning pehme. Mustrimotiivid ümaramad kui uuritud muuseumiesemetel, kuid jätavad visuaalselt kauni mulje.

Tööproov nr 6. Kasutan rombitaolise mustri (vt lisa 2) kudumisel suga nr 60, kus soastan läbi soapii 2 lõimelõnga korraga (suga 60/2 ehk 120). Koe- ja lõimelõng on samast materjalist (meriinosisaldusega peenvillane lõng jämedusega 28/2). Kootud kangas tuli tihe, siidine ja pehme.

Tööproov nr 7. Kasutan rombitaolise mustri (vt joonis 8) kudumisel suga nr 36, kus soastan läbi soapii 4 lõimelõnga (suga 36/4 ehk 144). Koematerjaliks kasutan Läti 8/1 jämedusega värvilist villast lõnga. Kootud kangas tuli tihe ning mustrimotiivi kõrgus ja laius on paigas. Kasutan kudumisel erineva rütmiga värvilisi villaseid triipe, et leida suure töö kudumiseks sobiv kooslus.

Tööproov nr 8. Kasutan kaheksakanna mustri (vt lisa 2) tööproovi kudumisel lõimematerjaliks 1-kordset poolkammlõnga. Kuid see muutub kududes väga ruttu karvaseks ja hakkab katkema. Siiski koon kolm tööproovi sama lõimega kasutades koematerjaliks 2- ja 1-kordset poolkammlõnga ning 28/2 meriinosisaldusega peenvillast lõnga. Suure kanga kudumisel ei pea mõistlikuks seda lõnga lõimeks kasutada, sest pole vastupidav tiheda soa kasutamisel.

Tööproov nr 9. Kasutan kaheksakanna mustri (vt joonis 4) kudumisel suga nr. 36, kus soastan läbi soapii 4 lõimelõnga (suga 36/4 ehk 144). Kasutan kolme erinevat koematerjali: 1-kordne poolkammlõng, 1-kordne pesemata lambamust poolkammlõng ning 28/2 jämedusega meriinosisaldusega peenvillane lõng. Kõik koematerjalid sobivad ja muster joonistub väga hästi välja. Kuid edasi kududes tekivad kangapinnale lõimelõnga suunas jutid. See on tingitud hõreda soa kasutamisest, kus ühes soa piivahes on 4 lõnga. Kuna

antud suga ennast ei õigusta, siis otsustan kasutada tihedamat suga, mille piivahest saaks läbi tõmmata maksimaalselt 2 lõimelõnga.

3.3. Pikk prusslapp

Pikk prusslapp on inspireeritud Kihnu seelikukangast (ERM A 175:41 ja ERM A 316:54) ja Jüri kihelkonna meeste vestidest (ERM A 509:2296 ja ERM 12783). Tegumood ja lõige on sarnane Jüri kihelkonna vestidele ja kangamuster Kihnu seelikutele.

Eesmärk on kasutada kanga kudumisel Kihnu seeliku suure geomeetrilise kujundusega mustrit, muutes selle väikesemõõdulisemaks. Loodava vesti tagasihoidlikku tumedat tonaalsust elavdavad punased peened mustritriibud seljal, mis mõjuvad efektselt ja rõhutavad vesti pikkust. Pika prusslapi planeeritud pikkus on 90 cm.

Lõimematerjaliks kasutan Valley OÜ 4/1 jämedusega villast lõnga, mis on tugev ja ei katke kudumisel. Varasemalt soetatud naturaalse valge villase lõnga värvisin sobivasse tooni kasutades Vello Laumetsa värvikoja riidevärve ja Pilvelammaste OÜ tekstiilivärve.

Koematerjal on Vilma villakojas kedratud 2-kordne, 10/2 jämedusega poolkammlõng. Eelmisel aastal, Meistrikojapraktika raames värvisin villa indigoga. Sinise villa värvimiseks kasutasin valget Tekseli ning Wensleydale lammaste villa. Sinisele villale lisasime villakoja meistriga juurde 50% Kihnu maalammaste lambamusta villa, et muuta lõnga tooni tumedamaks ja saada rohkem materjali.

Kanga kudumisel võtan aluseks tööproovi nr 3. Kangal on 7 mustrikorda, kokku 814 lõimelõnga (588 sinist ja 226 rohelist), äärtesse lisan tugevuse andmiseks topelt lõimelõngad. Lõimepatsi pikkus on 6 meetrit, et saada kootud kangast 4,5 meetrit. Lõimepatsi panen olude sunnil üksinda kangastelgedele ja seetõttu ei saanud lõim poomile nii tugevalt. Eeltöödele (lõime käärimine, peale panek, niietamine, soastamine ja ette sidumine) kulub 9 tundi ja 15 min. Kudumiskiirus on 3 tundi 50 cm kohta.

Lõim ei saanud kangastelgedele nii tugevalt ja annab kudumisel palju järgi. Lisan kangapoomile lisaraskuse (vt lisa 4), et iga soa kokkutõmbega ei annaks lõimepoom lõime

järgi. Tulemusena on kudumine mõnevõrra parem, kuid kangas tuleb siiski võrreldes tööprooviga hõredam ja mustrimotiivid venivad piklikumaks, kui sooviksin. Tänu sellele, et lõim on lõdvem, kulub seda ka kudumisel rohkem.

Esmalt koon valmis seljadetaili, sest see peab tulema kindla pikkusega. Asendan sinised lõimelõngad punastega ja koon ära seljadetaili pikkuse. (vt lisa 4) Valmiskanga pikkuseks on 4,44 meetrit.

Kanga viimistlus: kasutan kanga vanutamisel juhendaja abi ning Vilma pesukoja Elecrolux W5105S pesumasinat. Kanga pesemisel kasutan spetsiaalset villapesuvahendit Pro-Fit Wool (vt Tabel 1.). Peale kolmandat pesu on kangas sobivalt tihe.

KANGAS	Pesuprogramm	Laius cm	Pikkus cm
Enne pesu	-	81,5	444
I pesu	Alpaca medium 1 45 min	78-79	436
II pesu	Normal 30 10 minutit	78	424
III pesu	Normal 30 16 minutit	72	404

Tabel 1. Pika prusslapi kanga pesemine/vanutamine pesumasinas

Kangas kuivab rulli keeratult torul poolteist päeva ja enne õmblejale viimist aurutan läbi niiske marlilapi kanga sirgeks.

Pika prusslapi valmimine. Vest valmib meesterahva suurusele 54. Esmalt võtab õmbleja mõõdud ja konstrueerib lõike. Koos õmblejaga paigutame lõiked kangale (vt lisa 4). Kogemuste omandamiseks soovin näha, kuidas toimub lõigete paigutamine suuremustrilisele kangale. Tekib küsimus, kas oleksin saanud laiema kanga kudumisel kangakadu väehndada. Selgus, et tegin vea, kui seljadetaili punase lõnga jätkamisel ei läinud mustrimotiiviga ühtselt edasi, vaid kodusin tühja pinda vahele. Kangamustri korrapärane kudumine oleks aidanud lõikeid paremini paigutada.

Teisel vestiproovil selgus, et õmbleja on kavandi järgi lappide asemel õmmelnud voldid. Otsustame, et jääb kaks kinnist volti, sest vest on kolme ööpäeva jooksul veninud 2 cm pikemaks ja on vaja jätta alt vooder lahtiseks.

Vestile tuleb ette 2 nõöbirida.

3.4. Lühike prusslapp

Lühike prusslapp on inspireeritud Jüri kihelkonna meeste vestidest, millel on rombitaoline muster ja kootud triibuliselt kolme erineva lõngaga. Vesti teeb eriliseks kolm lahtist lappi ning selja keskõmblus.

Eesmärk on kududa väikesemustriline kangas, mis on tihe, kuid mitte jäik. Peenelt kootud värvilised triibud toetavad väikest mustrit ja on omavahel tasakaalus. Esemel üldmulje on soliidne, tagasihoidliku maitseka värvibuketiga.

Lõimematerjaliks kasutan peenvillast lõnga jämedusega 28/2, mille koostis on 50% meriinovill ja 50% polüester.

Koematerjaliks kasutan Läti villavabriku 1-kordset värvitud tumesinist, potisinist ja madarapunast tooni villast lõnga, jämedusega 8/1.

Kanga kudumiseks valin soa tihedusega 65, kus soastan läbi soapii kaks lõimelõnga korraga (ühel cm-l 13 lõimelõnga). Kangal on 31 mustrikorda, 1508 lõimelõnga ja äärtesse lisan topelt lõimelõngad. Lõimepatsi pikkuseks arvestan 4 meetrit, et saada kootud kangast 2,5 meetrit. Lõimepatsi peale panekul kaasan abilisi, et lõim saaks peale tihedalt, tugevalt ja ühtlaselt. Eeltöödele (lõime käärimine, peale panek, niietamine, soastamine ja ette sidumine) kulub 15 tundi ja 15 min. Ühe tunniga jõuan kududa 9 cm. Kudumiskiirust aeglustab tihe koelõngade vahetus, sest kasutan kudumisel kolme erinevat tooni villast lõnga.

Kududes alguses paar mustrikorda, on näha et mustrimotiiv on liiga välja veninud, kui on tööproovil. Lõimepinge on tugev ja selles ei saa probleem olla. Koon mõned read tähelepanelikult telgede tööd jälgides. Näen, et soalaadiga koelõnga kinni lüües, teeb lõimepoom taga „jõnksu“ ja annab korra pinget järgi. Telgedel ei ole lõimepoomil hammasrataste süsteemi, millega saab mehhaaniliselt lõime järgi anda ja pinget fikseerida. Selle asemel on lõimepoomile paigaldatud raskus, mis hoiab ühtlasst pinget ja annab järgi väikeste osadena. Fikseerin lõimepoomi tugeva mitteveniva paelaga, et lõim ei annaks liiga palju järgi (vt lisa 4). Nüüd on kudumisel lõim pingul ja saavutan peaaegu soovitud mustrikorra tiheduse, millega jään rahule. Kuid kuna lõime pinge on liiga suur, siis

tagantpoolt neli esimest niiepuud ei tõuse kohati õigel hetkel (vt fotod 1-3). Pean tähelepanelikult jälgima, et ei tekiks mustrikudumisel vigu.

Kanga viimistlus. Pesen kanga läbi kodupesumasinas villase pesuprogrammiga. Kanga pesemisel kasutan spetsiaalset villapesuvahendit Pro-Fit Wool (vt Tabel 2.). Kangas vanub minimaalselt ja see osutub sobivaks kangatiheduseks.

KANGAS	Pesuprogramm	Laius cm	Pikkus cm
Enne pesu	-	116	242
I pesu	Wool 57 min	109	230
II pesu	Wool 57 min	106	221

Tabel 2. Lühikese prusslapi kanga pesemine/vanutamine pesumasinas

Kangas kuivab rulli keeratult torul ühe öö, seejärel laotan selle tasapindselt kuivama ning aurutan enne õmblejale viimist läbi niiske marlilapi sirgeks.

Prusslapi valmimine. Lõigete paigutuse järgi arvestame 100 cm laiusele 210 cm kanga pikkust. Kuna kangas ei tõmbunud vanutamise käigus nii palju kokku, kui olin arvestanud, sujub lõigete paigutamine paremini ja ka kangast kulub vähem. Lõige on üldjoones sama, mis pikal prusslabil (ainult lühem ja taga on 3 lahtist lappi). Vesti kinnised õmblen ise.

3.5. Vestkleit

Vestkleit on inspireeritud Jüri kihelkonna naiste liistikute ja kampsunite kangamustrist. Peen kaheksanna muster joonistub välja sinisel taustal, mis mõjub kuninglikult ja peenelt. Suursugusust vestkleidile lisavad voldid, eemale ulatuv püstkrae ja asümmeetriline alääär. Vestkleidile annab särtsu väikestes detailides kanga pahupoole kasutamine.

Eesmärk on kududa ühtlane ja väikesemustriline kangas.

Lõimematerjaliks kasutan peenvillast lõnga jämedusega 28/2, mille koostis on 50% meriinovill ja 50% polüester.

Koematerjaliks kasutan Vilma villakojas kedratud 1-kordset jämedusega 10/1 poolkammlõnga. Eelmisel aastal Meistrikojaprkatika raames värvisin villa sünteetiliste värvidega. Sinise villa värvimiseks kasutasin Eesti valgepealise ja Tekseli lamba villa. Sinisele villale lisasime juhendajaga juurde 50% Kihnu maalammaste lambamusta villa, et muuta lõnga tooni tumedamaks ja materjali saaks rohkem.

Kanga kudumisel kasutan suga tihedusega 65 (1 cm-l 13 lõimelõnga), mille soapii vahest tõmban läbi kaks lõimelõnga. Kasutan 4-nielist atlasspindses drellkudet, mille mustriskeem on lisa 1.

Kangal on 31 mustrikorda, kokku 1508 lõimelõnga, äärtes topelt lõimelõngad. Aja kokku hoidmise eesmärgil sõlmin teljel olevale lõimele uue lõimepatsi. 1508 lõime sõlmimine võtab aega 9 tundi. Lõimepatsi peale panek toimub kangastelgede ees, kus lõim on juba pandud läbi niiesilma ja soa. Kokku kulub eeltöödele aega 13 tundi ja 25 min (lõime käärimine 2 lõnga kaupa, ühendamine sidumise teel ja ette sidumine).

Kaheksakanna mustrit kududes tekivad arvutiprogrammiga probleemid. Saan kududa ainult 4 rida, kui programm lakkas töötamast ja pean WP 8 programmi uuesti arvutis käivitama. Urin asja kangastelgede müüjalt. Kuna niiepuid on palju (24) ja metallniied lisavad raskust, soovitati kontrollida ühenduste pinget. Vähendan pinget ja kangasteljed hakkavad paremini tööle. Kudumiskiirus on ühes tunnis 22 cm ja kokku kudusin 3,2 meetrit.

Kanga viimistlus. Pesen kanga läbi kodupesumasinas villase pesuprogrammiga (kestvus 57 minutit). Kanga pesemisel kasutan spetsiaalset villapesuvahendit Pro-Fit Wool (vt Tabel 3.)

KANGAS	Pesuprogramm	Laius cm	Pikkus cm
Enne pesu	-	116	320
I pesu	Wool 57 min	114,5	309
II pesu	Wool 57 min	109	301

Tabel 3. Vestkleidi pesemine/ vanutamine pesumasinas

Kangas kuivab rulli keeratult torul ühe öö, seejärel laotan selle tasapindselt kuivama ja aurutan enne õmblejale viimist läbi niiske marlilapi sirgeks.

Vestkleidi valmimine. Vestkleidi õmbleb teine õmbleja. Tutvustan talle kiirelt kollektsiooni ideed, et tal tekiks parem ettekujutus. Vestkleit valmib suurusele nr 44 ja see on mõeldud kollektsiooni autorile.

3.6. Hooldus

Kõik esemete pealiskangad on kootud villasest materjalist. Voodrikangaks on kunstiid. Kuna valmistamisel on kasutatud erinevaid materjale, soovitan esemeid puhastada nii vähe kui võimalik ja nii palju kui vaja, et need säiliksid võimalikult kaua värskelt ja kaunina. Vajadusel viia keemilisse puhastusse. Soovitavalt panna ese ülikonna riidepuule, millel on laiem õlaosa hoidja, et eset paremini toetada. Hoiustada soovitavalt tasapinnal riidekotis päikese eest varjatud kohas.

3.7. Hinna- ja ajakalkulatsioon

Tegevus	Pikk prusslapp	Lühike prusslapp	Kleitvest
Lõime käärimine ja peale panek	2 tundi 45 min	2 tundi 40 min	3 tundi
Niietamine	5 tundi	8 tundi 50 min	*9tundi 45 min
Soastamine	1 tund	3 tundi	
Ette sidumine	30 min	45 min	40 min
Kokku aeg tegevusteks	9 tundi 15 min	15 tundi 15 min	13 tundi 25 min

Tabel 4. 1 tooriku kudumiseks kangastelgedel eeltööd

*lõime jätkamine sõlmimise teel.

1 tooriku kudumiseks kulunud aeg:

- Pikk prusslapp (4,44 m)- 27 tundi
- Lühike prusslapp (2,3 m)- 26 tundi
- Kleitvest (3,2 m)- 15 tundi

Kuluartikkel	Pikk prusslapp	Lühike prusslapp	Kleitvest
Lõimematerjal	1200 gr x 25 eur/kg 30 eur	425 gr x 35 eur/kg 14,88 eur	365 gr x 35 eur/kg 12,78 eur
Koematerjal	740 gr x 70 eur/kg 51,80 eur	713 gr x 25 eur/ kg 17,83 eur	755 gr x 70 eur/kg 52,85 eur
Trukid	2,10 eur	1,50 eur	

Tabel 5. Kulumaterjal

Vilma villakoja poolkammlõnga hinna arvutuse aluseks on võetud Muru Villavabriku hind, 70 eur/kg. Meriinosisaldusega lõimelõng 35 eur/kg.

Villase lõnga kg hinna aluseks võtsin Aardla Kaubandus OÜ villase lõnga müügihinna, kuna see on materjali soetamiseks üks tuntumaid kohti.

Trukkide ja nõõpide õmblemiseks kulus kummalegi prusslapile 1 tund.

Kollektsiooni autori tasu arvestamine: 10 eur/tund. Siia kuulub töötasu, ettevõtte püsi- ja muutuvkulud.

Kuluartikkel 1 eseme kohta	Pikk prusslapp	Lühike prusslapp	Vestkleit
Kanga kudumise eeltööd	91,50 eur	151,50 eur	132,50 eur
Tooriku kudumine	270 eur	260 eur	150 eur
Materjal	83,90 eur	34, 21 eur	65,63 eur
Viimistlus	10 eur	10 eur	-
Õmblemisteenus	70 eur	70 eur	70 eur
KOKKU	525,40 eur	525,71 eur	418,13 eur

Tabel 6. Toote omahind

3.8. Kollektiooni loomeprotsessi analüüs

Kanga kudumine kangastelgedel on aja- ja materjalimahukas. Parema materjali- ja aja kasutamise mõttes peab enne kanga kudumist võimalikult täpselt teadma lõigete paigutust kangal. Juba pika prusslapi kudumisel oleksin saanud kudumisaega vähendada, kududes laiemat, kuid lühemat kanga. Samuti oleksin pidanud punase triibu lõpetamisel jätkama mustrisse kudumisega. Puudus varasem kogemus enda kootud kangast ja oma kavandi järgi eseme õmblemisest.

Kasutades pehmemat, mitte nii tugeva keeruga koematerjali, on lõim paremini katud ja kude tuleb tihedam. 1-kordne Vilma villakojas kedratud sinine poolkammlõng (kleitvesti koelõng) oli hästi pehme ja laugja keeruga. See tagas hea katvuse ja kududa oli lihtsam. Lühikesel prusslapil kasutatud tumesinine lõng oli poolil ja pesemata. Kudumisel oli näha ja tunda lõnga jäikust (pesemine teeb lõnga pehmemaks ja kohevamaks), samuti oli sama eseme kudumisel kasutatud potisinise lõnga üks kera hästi peenike ja pehme, mis läks tihedamalt kokku ning andis tihedamad mustrikorrad.

Peenvillase lõnga, jämedusega 28/2 kasutamine lõimeks andis positiivse tulemuse. Lõim ei katkenud, pidas hästi vastu, oli sile ja ei haakunud. Pika prusslapi lõimeks oli jämedam villane lõng (6/1). Seda oli raskem kududa, sest lõngad haakusid omavahel ning vahelik tuli pidevalt sõrmedega üle kontrollida. Kindlasti oleks lõngade haakumist saanud vähendada, kui lõim oleks olnud peale keritud tugevamalt ja tihedamalt. Järeldasin, et laia kangalõime pole mõistlik üksinda peale panna, kuna on keeruline tagada tugevat ühtlast lõimepinget.

Mälksoo kangakudumise käsiraamatus on antud näpunäited koelõnga kinnilöömise tugevusest ja kanga soovitud tihedusest: „Kui tahetakse tihedat kangast, siis peab enne järgmist koelaua tallamist soalaega lööma esimese löögi kangasuhu, teise löögi järgmise koelaua ajal. Hõredate kergete kangaste puhul tallatakse järgmine koelaud enne koelõnga ligitõmbamist“ (Mälksoo, 1947 lk 76-77). Mina olen harjunud vahelikust koelõnga läbi panema, uue mustrirea tallalauaga vajutanud ja alles siis kinni soalaadiga tõmmanud. Ehk see harjumuspärane kudumisviis tingis ka pehmemat kudumistihedust.

Tänu rõivakangaste kudumisele õppisin oma kangastelgi paremini tundma ja kindlasti on toodete kudumisaeg tulevikus lühem.

Õppisin palju koostööst õmblejaga, mis andis suurepärase kogemuse tuleviku plaanide elluviimisel. Iga kootud kangas on oma nägu ja eriline nagu ka loodud kollektsioon.

KOKKUVÕTE

Lõputöö koosnes teoreetilisest ja praktilisest osast. Teoreetilise osa eesmärk oli ERM-i tekstiilihoidlas olevate Jüri kihelkonna rahvarõivaste ja Kihnu drellkoos kootud seelikute kangamustrite kirjeldus koos kudumisskeemidega. Vaadeldes esemeid tuli välja kolm erinevat mustrit: kaheksakand, rombitaoline ja sinivalge geomeetriline. Kaheksakanna muster oli kõikidel esemetel sama. Rombitaoline muster oli visuaalselt vaadates sama, kuid mõnel esemel muutus tallamise järjekord ja siduseskeem, niietus on kõigil sama. Skeemid on antud algkanga skeemina, kus on erinevused välja toodud. Sellest lähtudes saab iga kangakuduja viia sisse sobivad muudatused. Kududes arvutiprogrammiga rombitaolist ja kaheksakannamustrilist kangast, selgus, et need vajavad rohkem niiepuid (20). Kududes kangastelgedel, kus on abiks võetud pikksilmniied, piisab sama mustri kudumiseks 14 niiepuust. Samuti tõin töös kanga algkirja rakenduse, pikksilmniisi kasutades ja arvutikangastelgedel kootud mustriskeemid. See annab hea ülevaate kangakiri muutustest.

Teises peatükis andsin ülevaate Eestis kasutatud žakaar- ja damasttelgedest. Infot leidsin väga vähe ja kindlasti vajaks see edasi uurimist.

Praktilise osa teostasın enda arvuti teel juhıtavate kangastelgedega. Tõın töös ära olulisemad punktid, mille poolest need teljed erinevad laialdaselt levinud kirikangastelgedest. Samuti kirjeldasin kollektisooni kangamustrite loomisprotsessi.

Kollektsiooni kujundamisel kirjeldasin põhjalikult eelnevate tööproovide kudumist. Kokku kudusin 9 erinevat tööproovi, et nende vahel valida ning leida parim tulemus, mida kasutada kollektsiooni esemete valmistamisel. Kollektsiooni materjali valik oli läbivillane.

Kollektsiooni loomine andis suurepärase rõivakanga kudumise kogemuse. Sain olla protsessis, kus kangastelgedel kootud kangast valmib õmbleja käe all lõikeline riideese.

KASUTATUD ALLIKAD

Kelpman, M. 2000. Kangatehnikad. Tartu

Kriis, E-L. 2014. Läbi lõimede: rahvuslikud kangakirjad. Tallinn

Kroonmäe, K. 2020. Drelltehnika- kootud esemed Eesti Rahva Muusumis. [Seminaritöö]. Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia. Viljandi

Kuma, H. 1976. Eesti rahvavaibad. Tallinn: Kirjastus Kunst

Mälksoo, L. 1947. Kangakudumise käsiraamat. Tartu: RK Teaduslik kirjandus

Osta.ee. <https://www.osta.ee/>, (21.05.2020)

Eesti Rahva Muuseumi tekstiilikogu esemed

ERM 2988 Jüri meeste vest

ERM 11883 Jüri naise kampsun

ERM 12783 Jüri meeste vest

ERM 2989 Jüri naise kampsun

ERM A 509:2296 Jüri meeste vest

ERM 11770 Jüri naise kampsun

ERM A 1020:199 Jüri meeste vest

ERM A 509:2274 Jüri naise kampsun

ERM A 1020:210 Jüri meeste vest

ERM A 1020:202 Jüri naise kampsun

ERM 11757 Jüri naise liistik

ERM A 316:54 Kihne seelik

ERM 11825 Jüri naise liistik

ERM A 175:41 Kihnu seelik

ERM 11833 Jüri naise liistik

ERM A 1020:113 Pikk-kuue detail

ERM 11865 Jüri naise liistik

ERM 379 Kaapotkleit

ERM A 509:2280 Jüri naise liistik

ERM A 509:2281 Jüri naiste liistik

SUMMARY

The aim of this thesis is to mark down the patterns of the fabric of folk costumes in drell-block weave from Jüri parish and Kihnu Island. The oldest known item in this fabric is a skirt from 1780 from Kihnu Island. Oldest known pieces of clothing from Jüri parish are from 1811, a woman's jacket and men's vest or *prusslap*. For this paper I researched 20 items: 5 vests, 6 bodices, 5 jackets, 2 skirts, one dress and a lining detail of a longcoat. Two of the skirts were from Kihnu, 18 other items from Jüri parish.

When researching the items, I identified three different weaving patterns: Kihnu skirts were woven using blue and white geometric pattern, costumes from Jüri parish used a pattern of an eight-pointed star and rhombus. All the weaving patterns are written down and shown in this research paper.

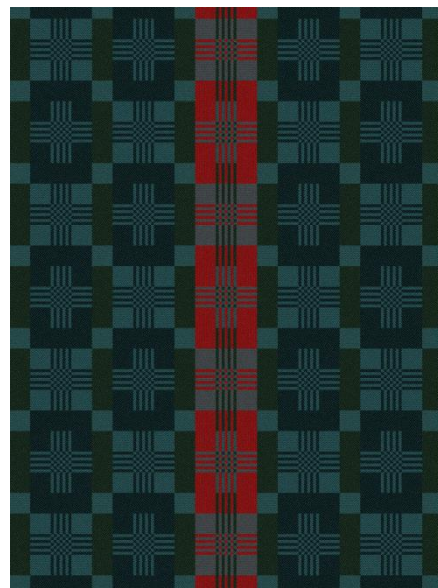
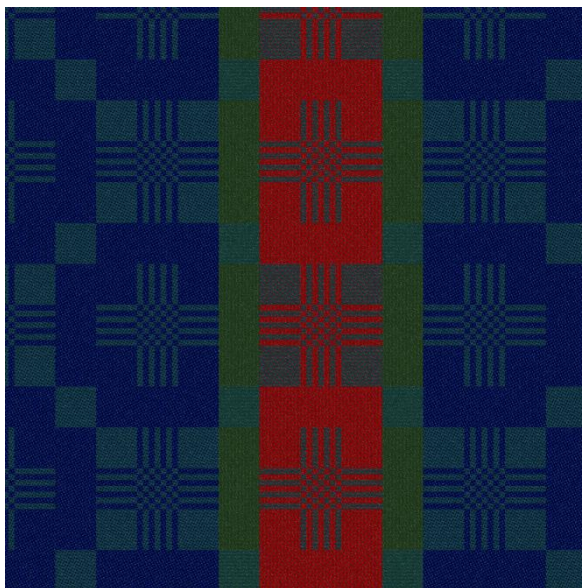
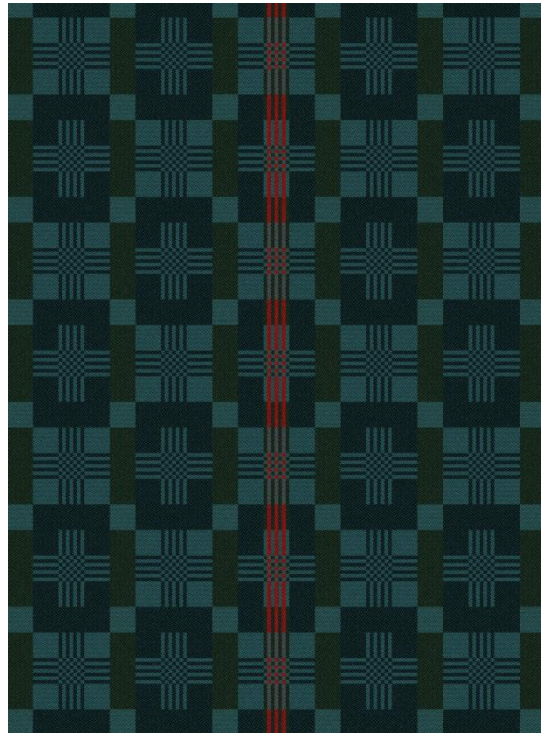
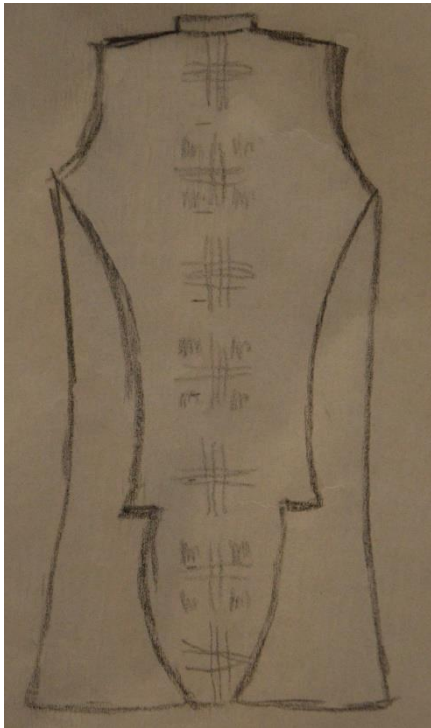
In one of the chapters I will give an overview of Jacquard Looms and Damask Looms in Estonia, as well as computerised AVL Technical Dobby Loom I own myself.

I used the drell-block fabrics of the folk costumes from Jüri Parish and Kihnu Island as inspiration and created a collection of two men's vests and one woman's vest dresses. I wove all the fabrics myself and a seamstress sewed the items according to my designs. The pieces are meant to be worn in modern day. Suitable for festive occasions of receptions.

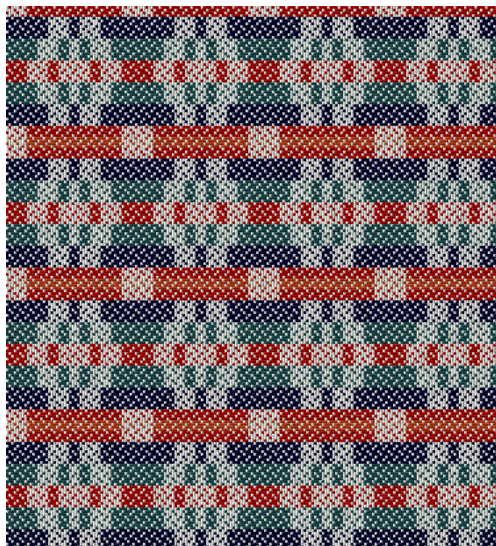
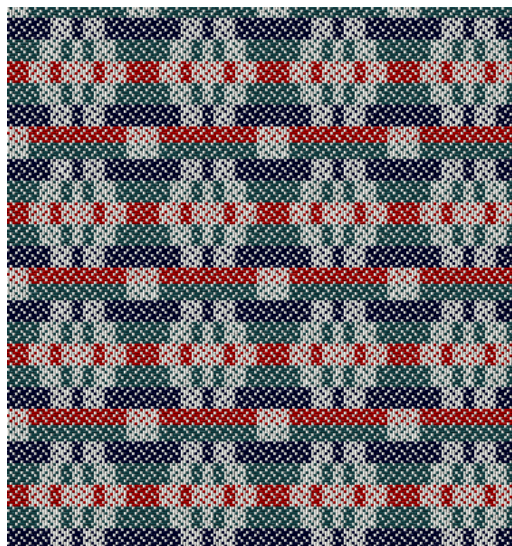
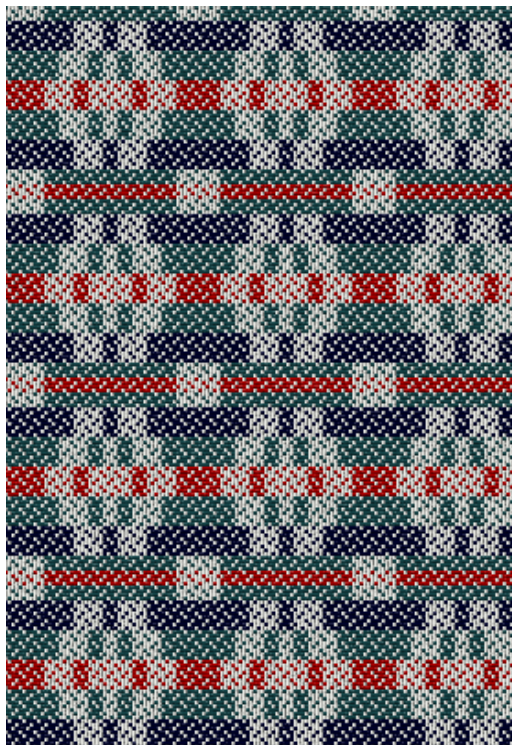
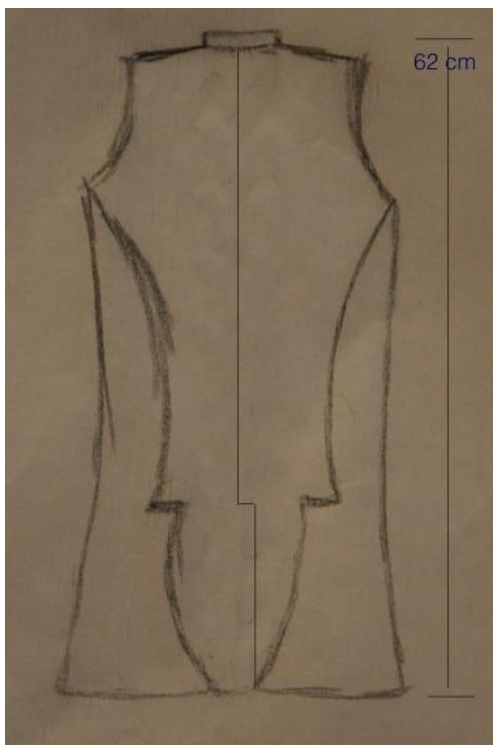
LISAD

LISA 1 Mustrikavandid

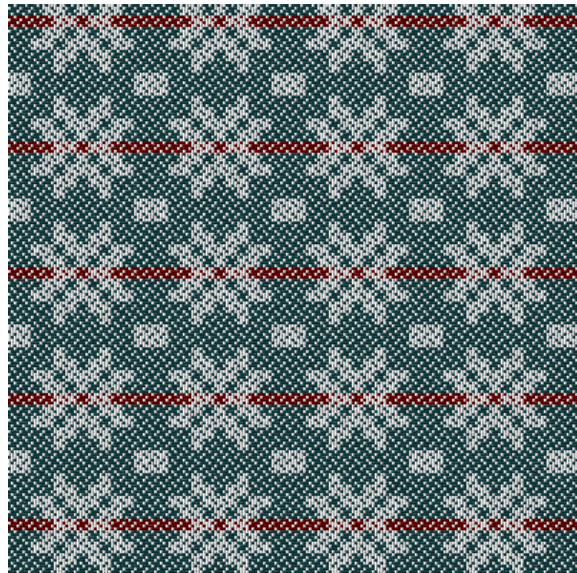
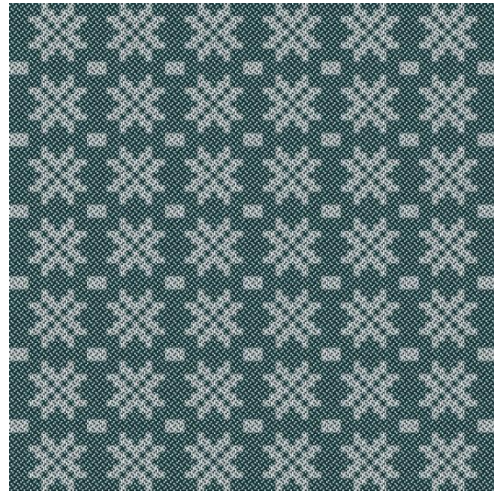
1. Pikk prusslapp

2. Lühike prusslapp

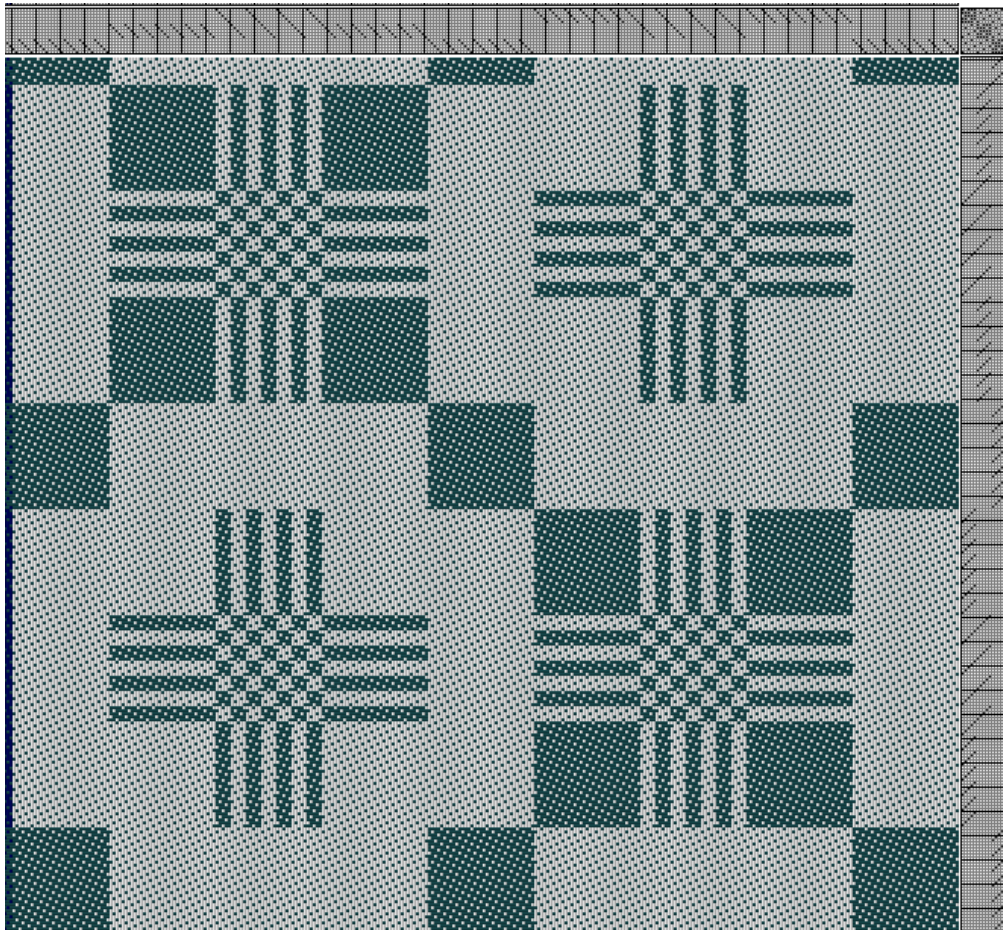
3. Vestkleit

LISA 2 Arvutiprogrammiga WeavePoint 8 koostatud mustrite rakendused

1. Sinivalge geomeetriline mustrikiri

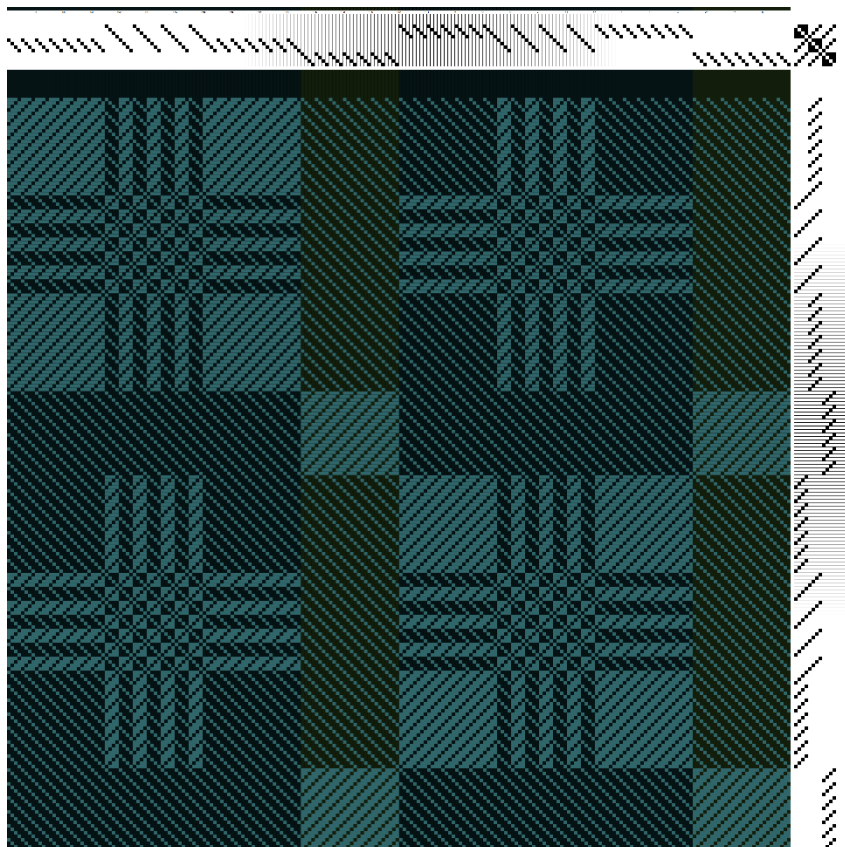
- 5-nieline atlasspindne drellkiri

- 4-nieline atlasspindne drellkiri

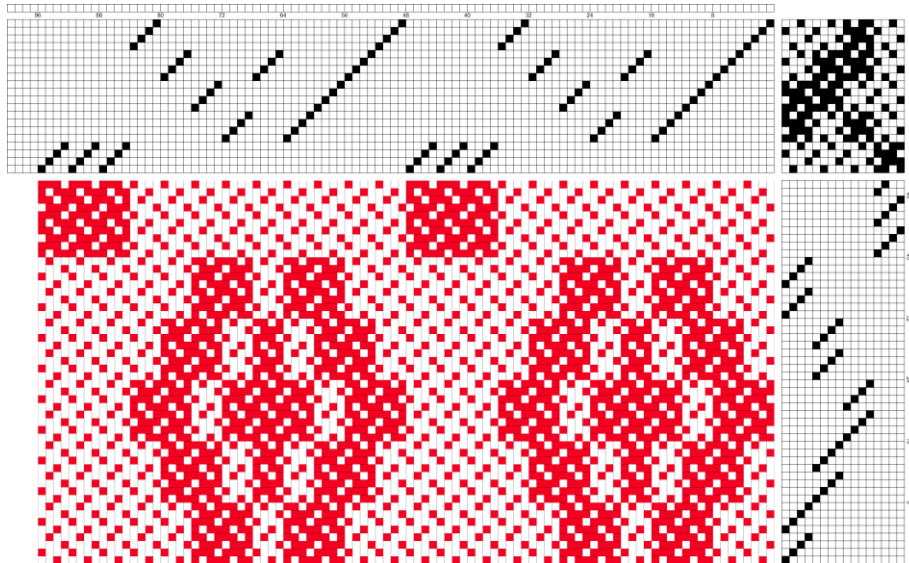

- 4-nieline toimnepindne drellkiri

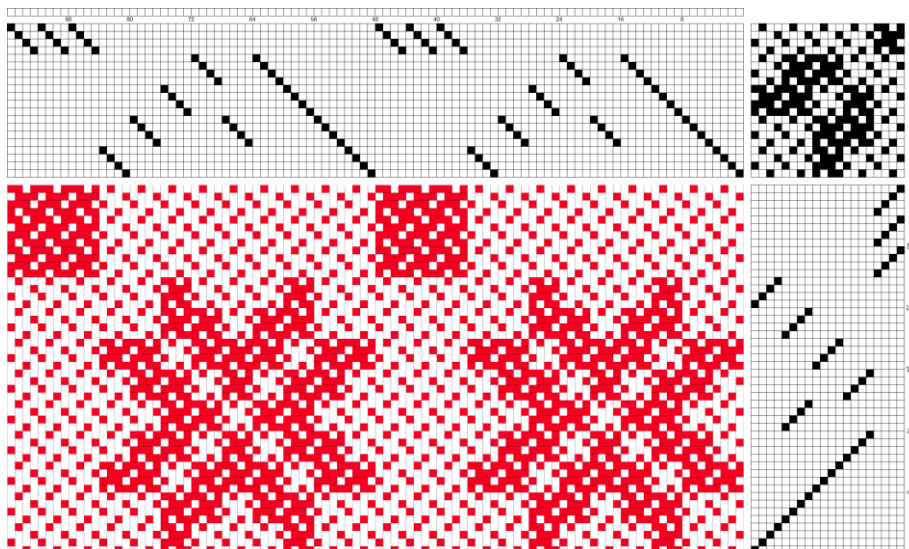
2. Rombitaoline mustrikiri

- 4-nieline atlasspindne drellkiri

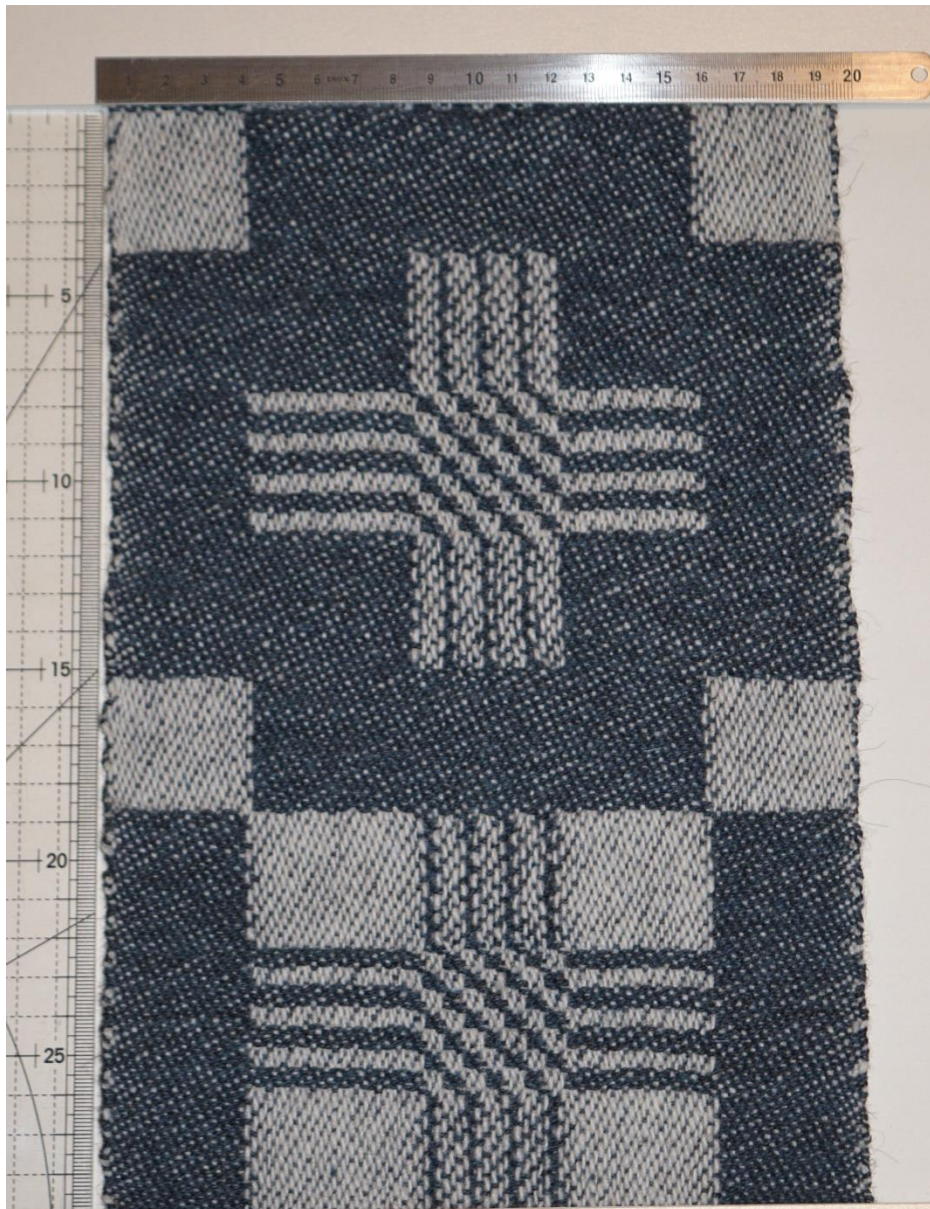
3. Kaheksannamustriga mustrikiri

- 4-nieline atlasspindne drellkiri

LISA 3 Tööproovid

Tööproov nr1

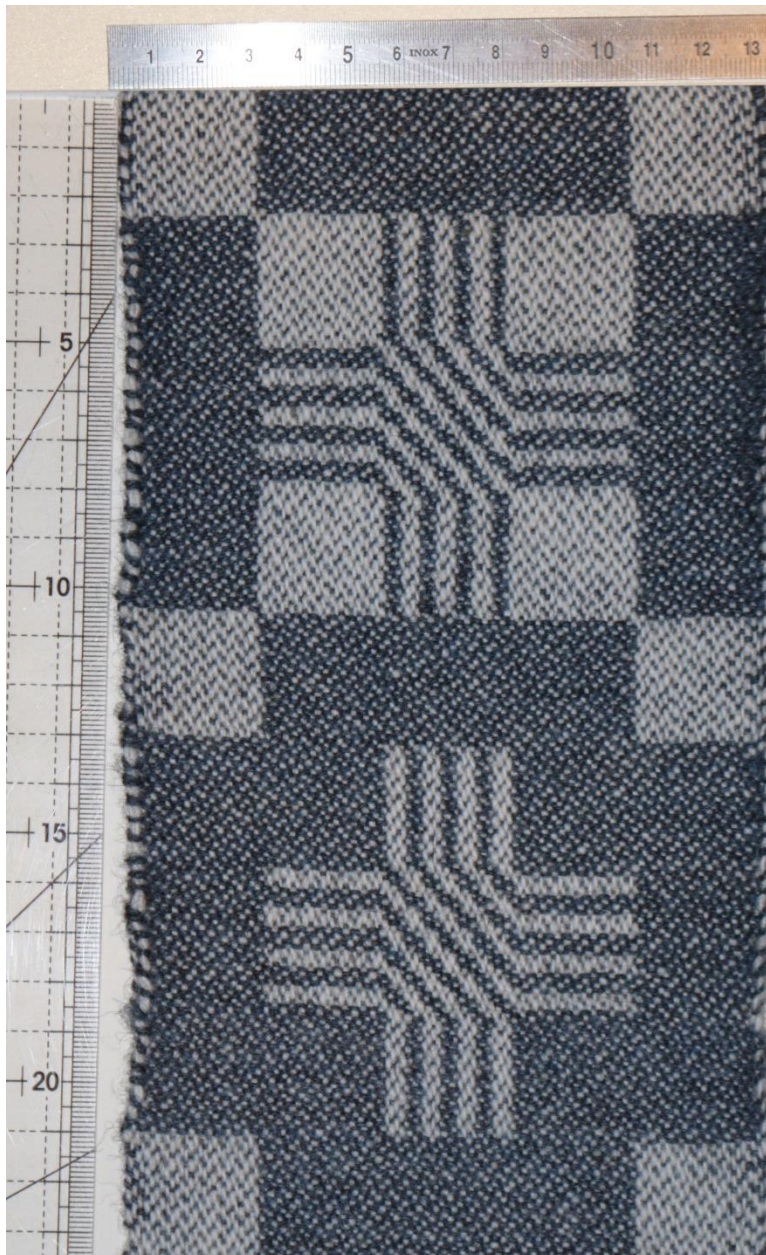
Tööproov nr 1.
Muster: 5-nieline atlasspindne drellkude
Suga nr 40/2
Lõim: Valley OÜ 1-kordne
Kude: 2-kordne poolkammlõng

Tööproov nr 2

Tööproov nr 2.
Muster: 5-nieline atlasspindne drellkude
Suga nr 50/2
Lõim: Valley OÜ 1-kordne
Kude: 2-kordne poolkammlõng

Tööproov nr 3

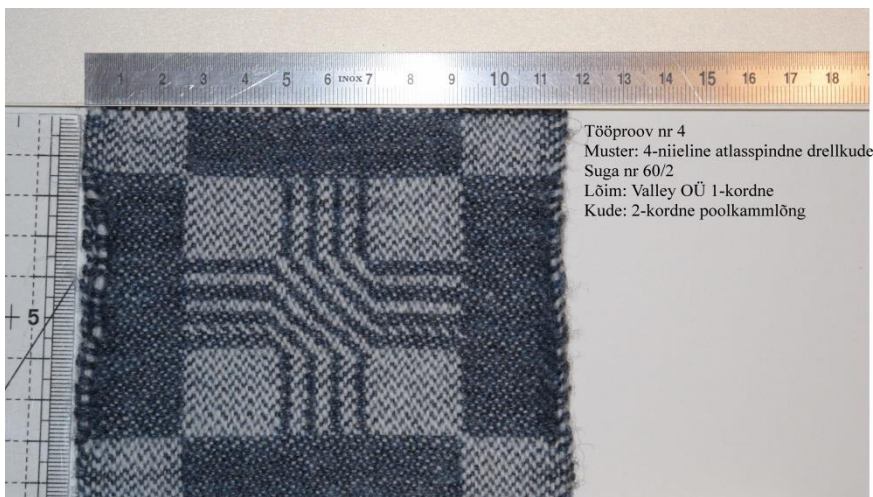

Muster: 4-nieline atlasspindne drellkiri
Suga nr 50/2
Lõim: Valley OÜ ühekordne villane lõng
Kude: 2-kordne poolkammlõng

Tööproov nr 4

Tööproov nr 4
Muster: 4-nieline toimnepindne drellkude
Suga nr 60/2
Lõim: Valley OÜ 1-kordne
Kude: 2-kordne poolkammlõng

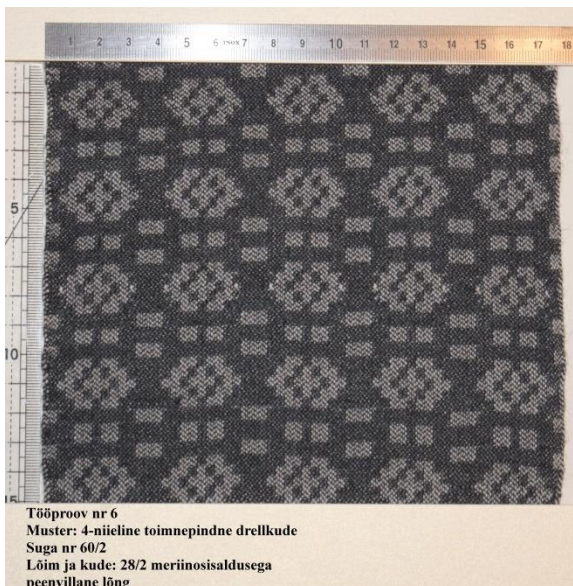
Tööproov nr 4
Muster: 4-nieline atlasspindne drellkude
Suga nr 60/2
Lõim: Valley OÜ 1-kordne
Kude: 2-kordne poolkammlõng

Tööproov nr 5

Muster: 4-nieline atlasspindne drellkiri
Suga nr 55/2
Lõim: 28/2 meriinosisaldusega peenvillane lõng
Kude: 1-kordne poolkammlõng

Tööproov nr 6

Tööproov nr 6
Muster: 4-nieline toinnepindne drellkude
Suga nr 60/2
Lõim ja kude: 28/2 meriinosisaldusega
peenvillane lõng

Tööproov nr 7

Tööproov nr 7

Muster: 4-riieline toimnepindne drellkude

Suga nr 36/4

Lõim: 28/2 meriinosisaldusega peenvillane lõng

Kude: Läti 8/1 villane lõng

Tööproov nr 8

Muster: 4-nieline atlasspindne drellkiri

Suga nr 50/2

Lõim: 1-kodne poolkammlõng

Kude ülevalt alla: 2-kordne poolkammlõng, 1-kordne poolkammlõng ja 28/2
meriinosisaldusega peenvillane lõng

Tööproov nr 9

Muster: 4-nieline atlasspindne drellkiri

Suga nr 36/4

Lõim: 28/2 meriinosisaldusega peenvillane lõng

Kude ülevaalt alla: 1-kordne poolkammlõng, 1-kordne poolkammlõng ja 28/2 meriinosisaldusega peenvillane lõng

LISA 4 Fotod

Foto 4. Pika prusslapi kudumismaterjal

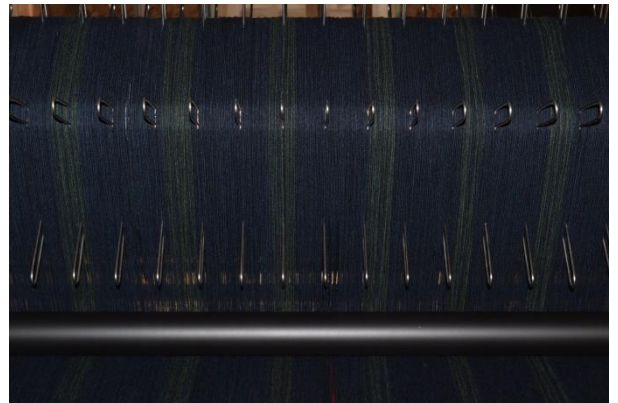

Foto 5. Sektsioonidega lõimepoom. Pika prusslapi lõim

Foto 6. Pika prusslapi kanga kudumine

Foto 7. Lõimelõnga jätkamine

Foto 8. Pika pusslapi kanga I pool

Foto 9. Pika prusslapi kanga II pool

Foto 10. Pika prusslapi kangale lõigete paigutamine

Foto 11. Lühikese prusslapi kudumine

Foto 12. Lühikese prusslapi kanga I pool

Foto 13. Lühikese prusslapi kanga II pool

Foto 14. Vestkleidi kanga kudumine

Foto 15. Vestkleidi kanga I pool

Foto 16. Vestkleidi kanga II pool

Foto 17. Üksiku lõimelõngade mitte
tõusmine

Foto 18. Lõimelõng ei tõuse laiemalt

Foto 19. Lõime jätkamine sõlmimise teel

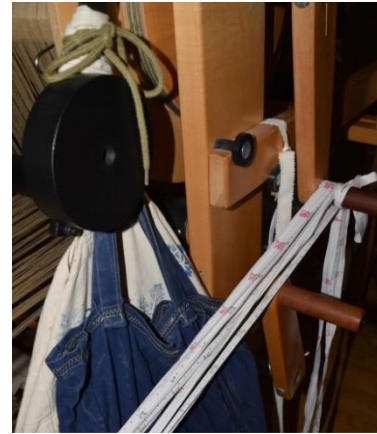

Foto 20. Lõimepoomi raskuse hoidjale lisa raskuse andmine ja lõimepoomi fikseerimine nõõriga

Foto 21. Lõime eest taha poomile kerimine läbi soa ja niiesilma

LISA 5 Fotod kollektsioonist

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks

Mina, Karmen Kroonmäe,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „DRELLKIRJAS KOOTUD JÜRI KIHELKONNA JA KIHNU RAHVARÕIVASTEST INSPIREERITUD RÕIVAKOLLEKTSIOON“,

mille juhendaja on Astri Kaljus,

reprodutseerimiseks eesmärgiga sedasäilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpacekuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunataning keelab luua tuletatud teostja kasutada teostärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Karmen Kroonmäe

25.05.2020